

Factsheet Erfgoedwet en roerend cultureel erfgoed

Per 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht. De Erfgoedwet is de eerste overkoepelende Nederlandse wet voor monumenten, museale objecten, musea en archeologie op het land en onder water. Uitgangspunt van de Erfgoedwet is dat de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het culturele erfgoed zo veel mogelijk bij het erfgoedveld zelf komt te liggen. In dit overzicht zijn de meest voorkomende vragen van gemeenten over de Erfgoedwet en roerend cultureel erfgoed samengebracht.

a. Wat regelt de Erfgoedwet ten aanzien van roerend cultureel erfgoed?

De Erfgoedwet regelt de bescherming van cultureel erfgoed. Op basis van de Gemeentewet was het al mogelijk om onroerende zaken aan te wijzen als gemeentelijk monument. De Erfgoedwet biedt nu voor zowel onroerend als roerende zaken een expliciete wettelijke basis. Met de inwerkingtreding van de Erfgoedwet kan een gemeente in de Erfgoedverordening een beschermingsregime vaststellen voor roerend cultuurgoed. De Erfgoedwet regelt ook het zorgvuldig afstoten van cultuurgoederen in overheidsbezit aan de hand van de zogenaamde vervreemdingsprocedure (= afstotingsprocedure). Voor eigenaren van roerend cultureel erfgoed die hier niet meer voor kunnen zorgen, is in de Erfgoedwet een voorziening opgenomen. In de Erfgoedwet zijn tevens uniforme normen benoemd waaraan beheerders van de rijkscollectie zich moeten houden. Deze normen hebben betrekking op de volgende thema's: bewaaromstandigheden, registratie, veiligheidszorg, schade, toegankelijkheid en toezicht. Instellingen met de wettelijke beheertaak van de rijkscollectie, ontvangen voor deze taak een structurele subsidie. De Erfgoedwet bevat wetten over in- en uitvoer van cultuurgoederen. De Erfgoedwet stimuleert het vergroten van kennis over en waardering voor interieuresembles.

b. Hoe kan een gemeente de bescherming van roerend cultureel erfgoed regelen?

Een gemeente kan de bescherming van roerend cultureel erfgoed opnemen in de gemeentelijke Erfgoedverordening, op basis van de artikelen 3.16 en 3.17 van de Erfgoedwet.

c. Is een gemeente verplicht om roerend cultureel erfgoed van lokaal belang aan te wijzen?

Nee, op basis van bovengenoemde artikelen kan een gemeente een Erfgoedverordening opstellen, waarin het gemeentelijke cultuurgoederen kan aanwijzen.

d. Moet het College van B&W een erfgoedregister bijhouden?

Een gemeente is op basis van de Erfgoedwet verplicht een erfgoedregister bij te houden, als het gemeentelijke cultuurgoederen aanwijst of heeft aangewezen.

e. Kan een gemeente die cultuurgoederen in eigendom heeft hier zomaar afstand van doen?

Nee, een gemeente moet conform de Erfgoedwet de vervreemdingsprocedure (=afstotingsprocedure) doorlopen. Het gaat dan om afstoting door verkoop of overdracht om niet, aan een andere partij dan een overheid.

f. Kan een gemeente de vervreemdingsprocedure overlaten aan een museum dat de gemeentelijke collectie beheert?

Ja, maar het moet hier gaan om een rechtspersoon.

g. Wat houdt de vervreemdingsprocedure in?

De vervreemdingsprocedure is opgenomen in artikelen 4.17 – 4.21 van de Erfgoedwet. Het bestaat uit een aantal stappen. Als een gemeente het voornemen heeft om een cultuurgoed (of verzameling) te vervreemden (= af te stoten), moet onderzocht worden wat de waarde is van dit cultuurgoed. Is er een redelijk vermoeden dat het om een cultuurgoed gaat van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis, en onmisbaar en onvervangbaar voor het Nederlandse cultuurbezit en betreft het bovendien een vervreemding aan een andere partij dan een publiekrechtelijk rechtspersoon, dan moet advies worden ingewonnen bij een commissie van onafhankelijk deskundigen. Het voornemen tot vervreemding moet bekend worden gemaakt via www.overheid.nl of de afstotingsdatabase van de Museumvereniging.

Als een gemeente geen advies inwint, kan een ieder een zienswijze indienen tot zes weken na bekendmaking van het voornemen tot vervreemding. Zienswijzen en het advies van de commissie worden meegenomen in het (autonoom) besluit dat de betreffende gemeente neemt. Indien overgegaan wordt tot vervreemding buiten het publieke domein tegen het advies van de commissie, moet de gemeente dit uiterlijk dertien weken voorafgaand aan de voorgenomen vervreemding melden aan de minister van OCW onder toezending van een afschrift van het advies van de commissie.

h. Kan een gemeente zelf een adviescommissie samenstellen?

Ja, een gemeente kan zelf een adviescommissie samenstellen. De commissie bestaat uit tenminste drie leden (inclusief de voorzitter). Er zijn eisen aan de leden verbonden wat betreft onafhankelijkheid en deskundigheid ten aanzien van het cultuurgood. Het besluit tot vervreemding en de opzet en werkwijze van de adviescommissie zijn de verantwoordelijkheid van de gemeente.

i. Kan een gemeente in plaats van zelf een adviescommissie samenstellen ook gebruikmaken van een al bestaand gremium?

Ja, een gemeente kan gebruik maken van de Toetsingscommissie Beschermwaardigheid die functioneert binnen de Leidraad voor het Afstoten van Museale Objecten (LAMO) van de Museumvereniging. (zie <https://www.afstotingsdatabase.nl/Woordenlijst.aspx>)

j. Binnen het museale veld wordt gewerkt met de Leidraad voor het Afstoten van Museale Objecten (LAMO). Wat is de relatie tussen deze leidraad en de vervreemdingsprocedure?

De vervreemdingsprocedure geldt voor overheden. Deze procedure is verankerd in de LAMO. De LAMO wordt binnen het museale veld al jaren beschouwd als de norm bij het selecteren en afstoten van collecties. Deze leidraad is door de museale sector zelf opgesteld en wordt door de sector uitgevoerd en gehandhaafd. Alle geregistreerde musea passen de LAMO toe, ook voor collecties die zij in beheer hebben van bijvoorbeeld een gemeente. Vervreemding in zo'n geval dient wel met toestemming van die gemeente te geschieden.

k. Wat zegt de Erfgoedwet over cultuurgoederen waarvan de zorg wegvalt, bijvoorbeeld bij sluiting van een museum?

In de Erfgoedwet is de zogenaamde aanvaardingsplicht opgenomen voor roerend cultureel erfgoed, waarvan de eigenaar niet meer in staat is er voor te zorgen. Het moet dan gaan om cultuurgoederen met een bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis of uitzonderlijke schoonheid, die als onvervangbaar en onmisbaar worden beschouwd voor het Nederlandse cultuurbezit. Dit kan cultuurgood zijn dat zich in Nederland bevindt of in het buitenland en tot het Nederlandse culturele erfgoed kan worden gerekend. De aanvaardingsplicht houdt in dat de Staat de verplichting heeft deze cultuurgoederen aan de rijkscollectie toe te voegen, als de eigenaar geen geschikte partij heeft gevonden om de zorg op zich te nemen. De cultuurgoederen kunnen alleen worden geweigerd als er onevenredig hoge of onbekende kosten verbonden zijn aan het beheer en behoud ervan.

l. In de Erfgoedwet zijn uniforme normen opgenomen waaraan beheerders van de rijkscollectie zich moeten houden. Wat betekent dit voor gemeenten?

De normen die gelden voor beheerders van de rijkscollectie, gelden niet voor cultuurgoederen in bezit van andere overheden. Zij dienen wel als inspiratiebron en zijn een richtinggevend instrument voor zelfstandige musea of musea die gemeentelijke subsidie ontvangen.

Als een door een gemeente gesubsidieerd museum één of meer bruiklenen heeft uit de rijkscollectie, dienen deze wel volgens bovengenoemde normen te worden beheerd.

m. Instellingen met een wettelijke beheertaak van de rijkscollectie, ontvangen voor deze taak met de inwerkingtreding van de Erfgoedwet een structurele subsidie. Wat betekent dit voor gemeenten?

Dit heeft geen directe betekenis voor gemeenten. De wijze van financiering kan voor een gemeente wel een voorbeeld zijn voor de financiering van collectiebeherende instellingen in die betreffende gemeente.

n. Interieuresembles hebben een plaats gekregen in de Erfgoedwet. Op welke manier?

Interieuresembles zorgen voor eenheid en samenhang tussen onroerend en roerend cultureel erfgoed. In de Erfgoedwet is in artikel 3.13 t/m 3.15 hier aandacht aan besteed. Op grond van de Erfgoedwet kan een rijksmonument in combinatie met roerend cultureel erfgoed als ensemble worden aangewezen.

Rechtsgevolgen heeft dit niet. De aanwijzing is bedoeld om behoud van interieuresembles in de toekomst te waarborgen door het vergroten van kennis en waardering bij een breed publiek.